

Bohumil Pavel

KULTURNĚ OSVĚTOVÁ HUDEBNÍ TĚLESA VE VAMBERKU V PRVÉ POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Okolo roku 1900 byla při Měšťanské besedě ve Vamberku na podnět společnosti textilní továrny Antonína Bednáře synové, Ladislava Bednáře, ustavena filharmonie, na jejíž zkoušky se scházelo zprvu 40 a později až 70 hudebníků z města a širokého okolí. Zmíněný průmyslník, nadšený ctitel hudby a podporovatel umění vůbec, hrával v tomto souboru na flétnu a jeho radostí bylo, když mohl na ukončení zkoušky si oddirigovat závěrečný pochod. Svázal muzikanty ze vzdálenějších osad závodním kočárem do hotelu „Na hradě“, kde byly odbývány každou středu nácvičné večery, při nichž byli účinkující hostěni pivem, Kubiasovými párký a dršťkovou polévkou.

Ve vamberecké filharmonii měl každý hudebník možnost se zdokonalovat v hudbě a reprodukcíni zdatnosti. Těleso sestávalo jednak z řad místní inteligence (učitelů, úředníků a několika průmyslníků), ale i obchodníků a řemeslníků. Hudební kádr však tvořili dobří hudebníci a praktici místní a okolních hudeb, kteří svou stálou a dlouholetou hudební činností nabyli nejen rutinu, ale i reprodukcíni jistotu a pohotovost. Jejich spoluúčinkování mělo nesporný vliv na celkovou pozdější chvalnou úroveň tohoto hudebního tělesa.

Prvým dirigentem filharmonie byl zvolen tehdejší ředitel vambereckého kůru, berounský rodák a absolvent pražské varhanické školy Karel Klapka, působící ve Vamberku od 16. 1. 1901. Jako žák Antonína Dvořáka ovládal dobře nejen varhany, ale byl i zdatným komponistou, takže si věděl rady s úpravou hudebních partitur a sborových zpěvů. Byl to člověk klidný, vyrovnaný a obětavý, který pracoval mimo své hlavní zaměstnání i osvětově (při ochotnickém divadelním spolku Zdobničan nacvičoval zpěvohry a při souboru loutkové scény „Kopecký“ měl na starosti hudební stránku her a s menším klavírním oktetem přispíval k zvýšení umělecké úrovně zmíněného divadélka.)

Zanechal po sobě několik cenných písní a drobnějších skladeb, které se nacházejí dosud v majetku rodiny,

František Vích [foto B. Pavel].

Po jeho odchodu z filharmonie ujal se jejího řízení mladý učitel a vambercký rodák František Vích. Narodil se 20. ledna 1872 v muzikantské rodině. Již jeho dědeček si více než před 100 lety jako vesnický učitel přivydělával muzikou a jeho otec Eduard, krejčí ze Struh, byl členem vambercké kapely.

Syn zdědil rodově muzikanskou krev. Teoreticky i prakticky nabyt hudebního vzdělání při studii na učitelském ústavu v Hradci Králové. V jeho době se velmi dbalo na hudební výchovu a učitelé byli tehdy cvičeni nejen ve hře na housle, ale i na klavír a varhany. Poněvadž měl vrozené schopnosti a absolutně dokonalý hudební sluch, vynikal v tomto směru nad průměr jiných kandidátů učitelství. Jako pozdější učitel působil po většině v obcích poblíže svého rodného města, které často navštěvoval. Všude, kde působil, pěstoval svého koníčka.

Ve Vamberku se ujal, jak již dříve uvedeno, na přání souboru řízení filharmonie. Neodpouštěl žádnému ze svěřených hudebníků sebemenší chybičku. Připravované hudební skladby pro zkoušky propracovával tak pečlivě, že se z filharmonie postupem doby vytvářelo dokonalé hudební těleso, na jehož koncerty se sjíždělo hudbymilovné obecnstvo z celého okolí.

Vamberk získával pověst města pěvců a muzikantů. Tato sláva trvala po řadu let a teprve první světová válka zavinila konec filharmonie. Po válce se již neustavila.

Zůstalo po ní několik hudebních nástrojů a rozsáhlý hudební archiv spolu s velkým počtem plakátů jednotlivých vystoupení, což vše jest pečlivě uloženo v listinném archivu u městského muzea ve Vamberku.

František Vích se stal ředitelem měšťanské školy v Týništi n. Orł. a dosloužil svou učitelskou dráhu co ředitel měšťanské školy ve Vamberku.

Ale ani v pensí nezahálel a věnoval se radou a pomocí městské kapely, kterou při slavnějších příležitostech i řídil. Upravoval pro ni hudební skladby, psal partitury a nacvičoval s hudbou tyto své úpravy.

Na počátku třicátých let tohoto století byl ustaven ve Vamberku hudební kroužek, sestávající z 18 až 20 hudebníků povětšinou mladší generace. Byli to jednak příslušníci několika místních konkurenčních hudeb, jednak ochotníci z řad úředníků, učitelů apod. I toto dobrovolné osvětové hudební těleso plnilo po několika letech své poslání a odehrálo řadu koncertů, uvádělo divadelní představení Zdobničana, účinkovalo při různých společenských večírcích a jiných příležitostech.

Hrávalo v kompletním obsazení salonního orchestru, cvičilo v zadním lokálu restaurace „Na pětce“ (u Kaisvinklerů) a mělo svého mecenáše, obchodníka látkami Bedřich Sedláčka. Ten spolu se svojí sestrou Terezií byli pravidelnými hostmi všech zkoušek, při nichž sedávali u vyhrazeného stolu a se zájmem sledovali veškerou činnost souboru. Jeho textilní obchod zaujímal prostor dnešní prodejny Elektry na náměstí.

Hudební kroužek byl řízen zprvu schopnými členy souboru a po příchodu ředitele měšťanských škol Frant. Vícha z Týniště do Vamberka ujal se dirigentství sám. Převedel jej opět do působnosti Měšťanské besedy a získal tak její další hmotnou podporu.

V této době nastává rozpad městské profesionální kapely Pavlišovy na několik malých souborů, které všechny usilovaly o samostatné postavení s kapelnickým oprávněním.

Vzniká zárodek pozdější kapely Jendy Malého, Františka Čermáka a starší muzikantská garda po kapelníku Pavlišovi zůstává věrna tradici. Volí svým vedoucím kapelníka Jana Kubce. Mládí chce jít svým směrem, není spokojeno s ustrnulými a vyšlapanými cestami dřívějšího vedení a razí novou cestu vamberké hudebnosti.

Nastává konkurenční soutěžení jednotlivých skupin o uplatnění a získání stálých působišť ve Vamberku a jeho okolí.

Toto jejich úsilí přináší i dobré výsledky. Skupina Jendy Malého, pozůstávající při zrodu ze sourozenců Malých (Bedřicha a Jaroslava), Jaroslava a Františka Čižinských a Václava Křepely pilně cvičí, dosahuje pružné souhry a odvažuje se i obtížnějších koncertních skladeb. Přibývají další členové (Fišer, Strnad, Bárta) a vzniká menší kapela, která se dobře uvádí.

Čermákova parta se ubírá novými směry a tvoří Salonní Jazz Band Vamberk. Také ona se rekrutuje ze schopných hudebníků, kteří se nebojí riskovat, opatřují vlastními náklady moderní džezové nástroje a v r. 1925 se objevuje ve Vamberku první saxofon, nová bicí souprava a žestové nástroje. Získávají popularitu v širokém okolí a jsou průkopníky známých čajů v hotelu Praha v Potštejně, kam sjížděli se v nedělích mladí k tanci ze široka daleka.

Osazení: Fr. Čermák, prim housle, Karel Máhler, klavír, Frant. Kaplan, klárinet a saxofon, Josef Dvořák, trubka křídlovka, housle, František Rezek, trombon a housle, Gustav Srp, bicí nástroje.

Tato tři zmíněná hudební tělesa vypadají poněkud z rámce nadepsaného článku a mají ráz spíše profesionální.

Osvětově však pracuje salonní kvartet, který byl ustaven v r. 1927 po vystavění chaty „na Vyhliďce“ u Vamberka při místním klubu čsl. turistů. Pozůstával ze čtyř dobrovolně seskupených hudebníků (Boh. Pavla — učitele, violino primo, Jindř. Koska, ředitele kúru v Rychnově rodem z Vamberka, violino obligato, Jos. Riese, úředníka fy Zeman a synové, výborného klavíristy a improvizátora a J. Štrasbergra, ředitele fy A. Bednáře synové, schopného čelisty. Na podkladě pravidelných a úporných zkoušek se vypracovali natolik, že zvládali i technicky náročné hudební skladby. I po jejich činnosti se zachovaly doklady v muzejním archivu.

V roce 1938 se mi za pomoci ředitele Františka Vícha podařilo znovu sjednotit všechny uvedené skupiny v jedno velké hudební těleso, které dosud, ovšem velmi prořídle, pracuje pod vedením kapelníka J. Malého. Stalo se později závodní hudbou ŽAZ.

Nakonec se pokusím splatit vděčností dluh, který město při úmrtí opomnělo vyrovnati a pokusím se podat věrný portrét ředitele Frant. Vícha jako člověka a osvětového pracovníka v jeho soukromí. Mohu tak s klidným svědomím učinit, neb jsem s ním po několika let spolupracoval na poli hudební kultury.

Nevím, zda to byl vzájemný a shodný zájem, který jej za mnou přiváděl do bytu a pro který jsem jej ob den navštěvoval i v jeho těžké nemoci, kdy se chýlil jeho život ke konci, či živá osobní sympatie, která nás oba k sobě přitahovala.

Vedl velmi skromný a spořádaný život, měl svoji rodinu rád a byla mu vedle hudby vším.

Úctu a respekt zaslouhovala jeho příkladná obětavost a nenáročnost v případech, kdy objevil u někoho zvláštní nadání k hudbě. Pak se ho ujal a přiměl k tomu, aby náležitým cvičením a seznámením se s hudební teorií rozvinul jeho talent. Věnoval mu potom beznáročně a bezplatně mnohé hodiny a měl radost z toho, když se jeho úsilí nemíjelo s účinkem.

Tak například vycvičil ve hře na piano a varhany mladého Jírku Dvořáčka, kterému vštípil lásku k hudbě, připravil jej ke zkoušce na státní

konservatoř a dočkal se toho, že jeho svěřenec vystudoval skladbu na akademii muzických umění a stal se asistentem profesora Kyrála, věnoval se též schopnému fagotistovi Aloisu Dvořákovi, kterého naučil hře na varhany a zacvičil ve hře na královský nástroj i mého syna Zdeňka.

Byla by řada dalších z mladší muzikanské generace, kteří by potvrdili pravdivost mého tvrzení. Třeba František Bárta, člen kapely ŽAZ mi vyprávěl toto:

Pořídil jsem si chromatickou harmoniku, s kterou jsem poprvé vystoupil na jakémsi večírku na Helgolandě a předváděl tam sólově La Palomu. V hledišti mezi posluchači seděl i p. ředitel Vích. Když jsem dohrál, ozval se z hlediště živý aplaus a já jsem se cítil v sedmém nebi. Za chvíli se objevil za scénou pan ředitel, zavolal si mně a řekl mi: „Františku, Františku, tak to tam v těch basech nějak nesedělo. Máte-li zájem, řekněte, kdy bych k vám mohl přijít a já vás seznámím s používáním správných akordů a základy hudební harmonie.“ Pochopitelně, že jsem jeho nabídku přijal a potom následovala řada schůzek, až byly základní nedostatky odstraněny. Při tom si vždy vzpomínám, jak p. ředitel nesnesl, když například kyvadlo nástěnných hodin u nás v bytě nešlo přesně jak metronom. Hodiny vyrovnal a seřídil a pak jsme se teprve dali do práce. Za tuto péči o mne nepožádal té nejmenší odměny.“

I mě se snažil získat a vycvičit ve hře na varhany. Pro různé jiné zájmy a výtvarnou činnost však k pravidelnému nácviku nedošlo. Dosáhl však toho, abych se ujal založení a řízení obnovené filharmonie při Osvětové besedě ve Vamberku a měl nesmírnou radost z toho, že se podařilo obnovit starou tradici původní jeho filharmonie ze začátku století. Těleso se úspěšně rozvíjelo a bylo v něm sdruženo 35 řádných členů a vyspělých hudebníků. Navštěvoval pravidelně všechny zkoušky a vydatně mi pomáhal při úpravách skladeb a partitur. Bylo to v letech 1947, 1948 a 1949. Tento soubor pořádal několik veřejných koncertů a zájezdů po okolí. A zase vzpomínka: Byli jsme na zájezdu v Nekoři u Letohradu a pořádali jsme tam velmi zdařilý koncert. Pochopitelně, že s námi cestoval i p. ředitel Vích. Když byl na pořadu balet z pantomimy „Hloupý Honza“ (Oskar Nedbal: Z pohádky do pohádky), rozhodl se pan ředitel, že si jej naposledy oddiriguje. Tenkrát jsme to považovali za plané mluvení, ale předtucha jej nezklamala. Bylo to skutečně jeho poslední a velmi úspěšné vystoupení v roli dirigenta.

Za nového vedení souboru, kterého se ujal mladý a schopný vamberský regenschori Josef Kubíček se hudebníci nescházejí a asi po 6 zkouškách se těleso rozpadlo. Pan ředitel Vích se snažil všemožně zániku tělesa zabránit a na zvláštní schůzi hudebníků promlouvá marně ve prospěch zajištění podkladů pro další život filharmonie.

Tak zaniklo ve městě poslední dobrovolně sdružené osvětové hudební

těleso, které bylo kompletně obsazeno a dosahovalo slušné úrovně. Škoda toho.

A jak již bývá, nebyl ani on sám přes svoje mnohokráté prokázané ušlechtilé snahy od hudebníků řádně chápán a doznával častých zklamání. Znalec poměrů, roveňský rodák a známý lidový hudebník a skladatel Jaroslav Čižinský mi doslova napsal toto: „Bylo škoda, že si hudebníci jeho rad a pokynů málo vážili a neradi se dávali poučovat.“

Představuji si jej živě za varhanami, kde vyplňoval všechna mezivládi za varhanním pultem, kdy místo varhaníka nebylo obsazeno, zastupoval onemocnělé ředitele kůru, řídil veřejné dechové koncerty, vedl hudební kroužek ve městě, zaplňoval a zachraňoval všechny mezery v poklesající hudební úrovni dříve tak slavné pověsti vamberšských hudeb.

Vidím jej nejen u dirigentského pultu, za varhanami, ale i v jeho bytě u psacího stolu.

Na hromádce složený notový papír, u něho ploché stříbrné kapesní hodinky, u nich těžítka, nožik a několik srovnaných, ostře ořezaných různobarevných anilinových tužek, kalamář s držátkem opatřeným perem na psaní not.

Nikdy nedůvěřoval tiskárnám not, ani proslulým lipským edicím, part za partem procházel, prohlížel a opravoval i upravoval pro potřebu a obsazení místní hudby. Celé hodiny se denně zaměstnával touto prací a to velmi důsledně.

Proto mu i ve zkouškách nic neuniklo, na chyby hudebníky hned v zárodku upozorňoval, přehrávané věty skladeb vracel a opakoval tak dlouho, až všechny reprodukční chyby vymýtil. V jeho nekompromisní důsledné vytrvalosti tkvěla však vzrůstající úroveň jím řízeného souboru. Netrpěl dále povrchnost, improvizaci, nezodpovědné sebevědomí a uplatňování se mnohých hudebníků, což vše bylo na úkor celkového účinku přehrávané skladby.

Jakých výsledků by býval musel dosáhnouti, kdyby řídil těleso existenčně závislé na výkonu.

Tak to vše vskutku bylo, nic nelze zamlčovat. Chtěl mnoho a dosahoval za uvedených okolností být ne vše, ale dosti. Chápal jsem jeho vznešený cíl, za nímž spěl a za nějž se dovedl příkladně obětovat. Jinak ani pracovat nedovedl, ba ani nechtěl.

Kdyby byl mladší, nikdy by nedopustil, aby nebylo mladého muzikantského dorostu a kapela na vymřetí.

Stanovil si svůj modus vivendi, pracovní režim dne, který končil denně po 18. hodině v hotelu „Na hradě“ u talíře horké polévky, malé sklenky piva s rozkloktaným žlutkem a partie šachu s nezbytným hrnčkem černé kávy.

Do věku 78 let se těšil úplné duševní svěžesti. Poslední tři leta trpěl těžkou nervovou chorobou, která mu bránila v obvyklé duševní práci. Na-

konec se stal úplně apatickým k prostředí a zemřel ve vysokém věku 81 let.

Vích byl skvělý hudebník a ušlechtilý člověk.

Hudbou, kterou měl tolik rád, nezbohatl, nepřepočítával ji na peníze, a za svého života vyoral na poli vamberecké hudebnosti hlubokou brázdou.

Proto zaslouží, aby nebyl zapomenut.